

Vergadering van het spoedcongres der S. D. A. P. op 21
Maart 1909, in het gebouw „Handwerkers Vriendenkring”.

Voorzitter: D. J. WIJNKOOP.

Voorzitter: Partijgenooten! Bij het openen van deze belangrijke bijeenkomst behoef ik er zeker niet op te wijzen, dat wij hier voor eene belangrijke zaak bijeen zijn. Was het niet zulk een ernstige zaak geweest, het P. B. zou niet zoo'n haast hebben gemaakt. Het verloop der zaak is in hoofdzaak bekend. Het Internationaal Bureau heeft onderhandelingen aangeknoopt om de eenheid der Soc.-Dem. beweging in Nederland te herstellen, om eene fusie te bewerkstelligen. De vorige week heb ik onder applaus van het congres verklaard dat wij tot herstel der eenheid bereid waren. En dat handhaven wij. Maar tevens voeg ik er ook thans, evenals toen, onmiddellijk aan toe, dat wij niet van plan zijn in een valstrik te loopen. Echter ook dat handhaven wij. De tot nu toe verschenen berichten geven alle de situatie onvoldoende weer. Daarom dient eerst de geheele toestand nog eens uiteengezet te worden.

Toen Gorter en ik in Brussel waren, hebben wij aan geen enkel voorstel onze goedkeuring geschonken. Wij konden dat immers ook niet doen. Huysmans vergist zich, als hij meent, dat wij de voorstellen, zooals ze thans voor ons liggen, als basis der onderhandelingen hebben aanvaard. Wij hebben geen enkel voorstel voor ons gehad, hoe ook geformuleerd. Wel zijn er eenige punten besproken.

Maandag heeft Huysmans met het P. B. der S. D. A. P. geconfereerd. Daar zijn niet de punten van Brussel, maar andere punten besproken. Op de volgende vergadering was ook de Redactie van „Het Volk” tegenwoordig.

Toen kwam Huysmans bij ons. Wij kregen den indruk uit de woorden van hem, dat het P. B. der S. D. A. P. de voorstellen reeds aanvaard had. Thans blijkt, dat zij eerst gisteren aangenomen zijn, nadat wij ze als P. B. verworpen hadden.

Gij weet, wat u thans wordt voorgelegd, de voorstellen en den brief *) door Mevr. Roland Holst en Wibaut aan het P. B. der S. D. A. P. geschreven, een brief, waarmee dat P. B. accoord is gegaan.

Uit den gedrukten brief zult gij gezien hebben, dat door

*) Die brief luidt:

Amsterdam, 11 Maart 1909.

Waarde Partijgenooten,

Wij ervaren, dat het hooftartikel van Troelstra, in „Het Volk” van 20 Februari, met name het gedeelte 1e kolom „De Partij dient hem daartoe de gelegenheid te verschaffen” tot en met 2e kolom bovenaan „en niet tegen haar moet weten te uiten”, over het algemeen in de partij wordt beschouwd als de omschrijving van hetgeen van het onder onze redactie vastgestelde Weekblad wordt verwacht.

Wijl wij deze opvatting geenszins kunnen deelen, wenden wij ons met het onderstaande tot u.

Wijl op de zeer duidelijke verklaringen, door ons op het Congres te Deventer afgelegd, en waarbij wij als redacteuren van het op te richten partijweekblad **volle zelfstandigheid** eischen, door geen der leidende organen onzer partij eenig verzet was aangeteekend, meenen wij dit zwijgen als een toestemming te mogen beschouwen. In vertrouwen daarop namen wij de benoeming van het Congres aan.

Maar nu komt, nauwelijks een week na het Congres, partijgenoot Troelstra in „Het Volk” meeningen verkondigen over de taak van het nieuwe orgaan, die ten eerste afwijken van de inzichten der redactie. Wij hebben onze in de tegenwoordige omstandigheden uiterst moeilijke taak op ons genomen, omdat wij meenen, dat in onze partij de grootste behoefte bestaat aan de propaganda van de Marxistische inzichten omtrent de ontwikkeling der maatschappij in den klassenstrijd. Wij zijn voornemens het blad voor de propaganda dezer inzichten te gebruiken. Wanneer wij daarbij het revisionisme behandelen, zal het zeer zeker zijn van ons standpunt van Marxisten, dus allicht met de „vooringenomenheid”, die dezen eigen is ten opzichte van een geheel van inzichten en opvattingen, dat immers naar hun oordeel de strijd der arbeiders-klasse verzwakt en verwart. Dat wij, het revisionisme bestrijdend, daarvan geen karikatuur zullen leveren, daarvoor staat, naar wij meenen, onze wetenschappelijke zin U borg.

Ook is het volstrekt niet de bedoeling der redactie, in de eerste plaats aan hare lezers de geschriften van Marx en Engels te leeren kennen, waarvoor, naar wij vermeenen, een

ons de onderhandelingen niet verbroken zijn, wel hebben wij over deze voorstellen het onaannemelijk uitgesproken. En alleen heeft Huysmans zich aan ons schrijven te houden.

Wij dienden u daarom bijeen te roepen, omdat in het weekblad niet de meest geschikte plaats is. Wat wij ons in de eerste plaats voorstellen is, voor onze lezers de economische en politieke vraagstukken van onze dagen te behandelen in het licht der algemeene inzichten van de grondvesters der Sociaal-Democratie en hunne opvolgers. Wij meenen, dat een wijze van behandeling der maatschappelijke vraagstukken, die aanknoopt bij de gebeurtenissen van den dag, de eenig mogelijke is voor een populair weekblad.

Ten slotte willen wij er nog eenmaal op wijzen, dat, ofschoon ten volle vasthoudend aan de door ons gedane toezegging te trachten door overleg zooveel mogelijk ondergeschikte verschilpunten tot oplossing te brengen, wij het met niet minder beslistheid doen aan onze eisch van vrije meeningsuiting, wanneer in gewichtige punten ons inzicht afwijkt van dat der leidende organen onzer partij. Wij kunnen dus óók niet medegaan met een opvatting, alsof het in botsing komen van onze propaganda met de aktie der partij in alle gevallen uitgesloten behoort te zijn.

Wij hebben niet in „Het Volk” willen opkomen tegen de voorstelling, door Troelstra gegeven, van wat het Weekblad moet zijn, eene voorstelling, die versterkt werd door het feit, dat de redactie deze beschouwing zonder eenige tegenspraak plaatste. Wij hebben het ónder de gegeven omstandigheden beter geacht ons te wenden tot Uw college, met het verzoek, ons de verzekering te geven, dat door U niet de opvatting van Troelstra omtrent de taak van het Weekblad wordt gedeeld, doch dat ónze opvatting, zooals die hiervoren is uiteengezet, in overeenstemming dus met de omschrijving, die wij ervan hebben gegeven op het Buitengewoon Congres (blz. 20—22 van het verslag) door U wordt onderschreven. Naast deze verzekering vragen wij van U de verklaring, dat de gelegenheid onze taak te vervullen op dezen, door het Congres aanvaardden grondslag, ons door U wordt gewaarborgd, zoolang de partij niet anders heeft beslist. Gij zult, nemen wij aan, met ons overtuigd zijn, dat wij dezen waarborg ten volle behoeven om onze taak te kunnen aanvaarden.

Groetend,

(w.g.) voor HENR. ROLAND HOLST.

W.

.. F. M. WIBAUT.

P. B. twee meeningen scherp tegenover elkaar stonden, een verschil, dat verlamdend op onze actie werken zou. Wij wenschen thans te weten, hoe de partij er over denkt.

Ik wil de meening der meerderheid van het P. B. nog zeer kort toelichten. Volgens onze meening staat in de voorstellen niets van die dingen, die wij moeten eischen. Er staat zeer duidelijk in, dat we de S. D. A. P. in haar algemeene streven erkennen moeten en ons door hare resolutiën gebonden achten. Al het andere is echter vaag, dat verwijst naar dingen, die niet in de voorstellen staan. Als men die dingen werkelijk wil, dan moet men ze ook in de voorstellen zetten, dan moet men klare wijn schenken.

Te lang is er reeds een spelletje met ons gespeeld. Langs „de koninklijke weg” zouden wij weer kunnen binnengaan. Dan moet men ook dien weg werkelijk voor ons effenen. Wij zijn te lang lid der S. D. A. P. geweest, wij kennen hare leiders te goed, om ons te laten beetnemen.

Zeker, het gebeurde na Deventer is voor de S. D. A. P. grooter nadeel geweest, dan zij wel gedacht had, maar onze macht is nog niet zoo groot, dat zij rondweg de vrije meeningsuiting waarborgt. En wij zijn niet alleen er uit gegaan om het Marxisme, maar ook om de vrije meeningsuiting.

En de minderheid moet zelf weten hoe zij daarvan gebruik wenscht te maken. Dat mag de meerderheid haar niet uitschrijven. Dat recht van vrije meeningsuiting moet ons uitdrukkelijk worden toegestaan.

Het opschorten onzer actie is een voordeel voor de S. D. A. P. Dus geen dag langer dat gedaan. (Applaus).

Als voorzitter der S. D. P. heb ik thans de zaak voldoende uiteengezet. Thans nog een enkel woord, hoe ik persoonlijk de situatie zie. Volgens mij wordt met ons een diplomatiek spelletje gespeeld, en dat dateert reeds vanaf November.

Ook ik ben nog volkomen bereid in de S. D. A. P. terug te keeren, maar alleen op de voorwaarden, door mij zoeven genoemd. Wij zijn niet gerechtigd onze actie nog langer op te schorten. Van u vragen wij de sanctie.

Van Rotterdam is de volgende motie ingediend. (Zie pag. 44.)

Ter verdediging hiervan is het woord aan Rotterdam.

Wij behoeven, na de toelichting van den voorzitter, onze motie niet nader te verdedigen. Ons tweede voorstel heeft tot strekking, de actie geen dag langer op te schorten. Er heerscht in Rotterdam wel niet een gevoel van ontevredenheid, maar toch van verwondering. Wij vragen ons af: Waar wacht het P. B. nog op? Deze voorstellen zijn toch totaal onvoldoende. Nu wij over het meeningsverschil in het P. B.

hebben gehoord, begrijpen wij, dat deze vergadering noodig is. Maar toch doen wij ons tweede voorstel, opdat onze actie onmiddellijk kan beginnen.

Den Haag: Toen wij deze voorstellen toegezonden kregen, stonden wij verbaasd niet alleen over de formulering, maar vooral over de toelichting. De eerste vraag is: Heeft het Internationaal Bureau deze voorstellen rechtstreeks aan de S. D. P. doen toekomen, evenals aan de S. D. A. P.? Is dat niet het geval, dan is er geen sprake van gelijkberechtiging. Komen de voorstellen van de S. D. A. P. via het Internationaal Bureau, dan beteekent het geen fusie, maar dat wij het hoofd in den schoot leggen, dan is het eene onderwerping. Den Haag wenscht het volgende voorstel in te dienen:

„Het voorstel-Huysmans, zooals het is gepubliceerd, onaannemelijk te verklaren;
aan het Bestuur der S. D. P. op te dragen, in verdere onderhandelingen te treden met den Internationalen Secretaris op den voet van gelijkheid der beide partijen, en eerst daarna het oordeel der leden te vragen over het resultaat der onderhandelingen;
en te besluiten, de actie en propaganda der Partij onverwijld ter hand te nemen.”

Wij meenen, dat er niet, zooals thans, plotseling moet worden beslist. Wij wenschen de opdracht te geven, in onderhandeling te treden, bespreking over de voorstellen te houden, amendementen in te dienen, en dat het Internationaal Bureau tracht van die voorstellen een eenheid te maken. Maar nadrukkelijk dient te worden uitgesproken, dat wij voortgaan met onze actie en propaganda. Ten aanzien van dit punt moeten wij ons met beslistheid uitspreken. Als wij onze actie maar telkens weer opschorten, staan wij nog zwakker. De S. D. A. P. gaat ook met hare actie door, en al voert zij die niet in openbare vergaderingen, in haar dagblad werkt zij zes dagen lang met de gemeenste leugens tegen ons. Daarem, onze actie nog langer uitstellen, dat kunnen, mogen en willen wij niet! Van dezen dag moeten wij met geestdrift en geestkracht aan onze propaganda beginnen. Aanvaardt daarom de motie-Den Haag. (Applaus).

Leiden: Vóór het Deventer congres had het Internationaal Bureau moeten ingrijpen. Nu wordt gezegd, dat wij altijd beroep op de Internationale hebben. Waarom heeft het Bureau toen niet ingegrepen? Nederland ligt toch niet zoo ver van Brussel?

Thans heeft het Bureau ingegrepen en concessies voor ons

veroverd. Maar dat is voor ons nog geen voldoende reden om terug te keeren. Wij zijn er uitgegaan, door de noodzakelijkheid gedreven, door de omstandigheden. Als deze zijn veranderd, dan keeren wij terug, maar eerder niet.

De splitsing brengt verwarring, dat is voorzeker waar; het is een nadeel voor het proletariaat. Dat is voor ons eene krachtige overweging; maar als wij na verovering van eene kleine concessie weer terugkeeren, zullen de arbeiders meenen, dat wij een spelletje hebben gespeeld. Wij hebben lang overwogen, voor wij er uit gingen, wij deden toen een ernstige stap en dat doet men, in de S. D. A. P. teruggekeerd, maar niet zoo voor de tweede maal. Voor wij terugkeeren, moeten wij dus weten, dat het niet meer noodig zal zijn.

Zooals de voorstellen hier voor ons liggen, zijn ze èn in formulering èn in principe voor ons onaannemelijk. Bovendien dient, als wij terugkeeren, de oude toestand hersteld. In Leiden zijn op één na alle bestuurders uitgetreden. Komen wij nu gewoon terug, dan is de minderheid de baas in de afdeeling, daar het geheele bestuur revisionistisch blijft.

Zeker is het eene tegemoetkoming, dat een der geroeyden redacteur van „Het Weekblad” worden zal. Maar dat is nog niet voldoende. Wij hebben de volle vrije meening uitteing te eischen; wij betuigen dan ook onze instemming met het standpunt der meerderheid van het P. B.

De opschorting der actie doet de S. D. A. P. geen kwaad; ons echter wel; daarom dienen wij onze actie onmiddellijk te beginnen; wij mogen niet langer daarmee wachten.

Zwolle: Wat door ons gezegd moest worden, is reeds door de andere afdeelingen opgemerkt. Vóór de besluiten gepubliceerd waren, hadden wij reeds uitgesproken, dat het in ieder geval noodig was onze actie te beginnen. Daarop wordt gewacht. Eenstemmig waren wij verder van meening, dat deze voorstellen onaannemelijk waren.

De motie-Rotterdam geeft volkomen het standpunt van Zwolle weer. Echter was niet het roeyement, maar het te Deventer onder sub b genoemde voor ons de hoofdzaak. Dat dient er dus aan te worden toegevoegd.

Amsterdam (Joh. Visscher): Wij hebben hier geen voorstel te doen; echter wel iets te zeggen namens de meerderheid onzer afdeeling. De minderheid wilde, evenals die van het P. B., ten slotte de hier geboden voorstellen aanvaarden. Nu heeft toch de geschiedenis der laatste jaren voldoende de noodzakelijkheid aangetoond, dat, als ons concessies worden gedaan, deze concessies nauwkeurig te onderzoeken. Wij vreezen de Grieken ook, als zij geschenken

brengen. De historie heeft ons leeren vragen: wat zit er achter?

Achter al deze voorstellen ligt het kennelijk plan, ons af te houden van het voeren der actie. De toestand is slechts schijnbaar veranderd na Deventer, in wezen hetzelfde gebleven. In dat voorstel staan niets dan vaagheden. Eén vaagheid is er niet, n.l. de aanstelling der Redactie. Al het andere verwijst naar dingen, die niet in het voorstel staan.

Nu zou het toch heel onvoorzichtig zijn, dat alles zoo maar als zoete koek te slikken. Hoe grooter de bijgevoegde brieven, hoe grooter gevaar voor moedwillige interpretatie. Wij hebben tot nu toe hetzelfde met al die resoluties gehad, en Deventer was het resultaat. Wil men ernstige pogingen tot fusie, dan dient men het werkelijk ook in de voorstellen te zetten. Gisteravond konden wij in een Rotterdamsche correspondentie van Spiekman lezen, dat er op „heusche” wijze gecritiseerd mag worden; maar wij kunnen er zeker van zijn, als de Kamerfractie gecritiseerd wordt, dat dan de critiek niet meer heusch zal worden genoemd. En nu speelt Huysmans met ons hetzelfde spelletje.

Men heeft niet klip en klaar uitgesproken, hoe het precies staat. Men heeft hier weer een typisch staaltje van diplomatie in de partijtaktiek. Wij willen niet van slimmigheidjes gediend zijn; wij moeten precies weten, waar het op staat. (Applaus).

Een der Redacteuren der „Tribune” zal Redacteur van het Weekblad worden. Wat hebben wij daarmee te maken? Op die wijze houdt men geen rekening met beginselen, maar met personen. En wie waarborgt ons, dat ze ons dat Weekblad na zes maanden niet wederom ontnemen? Er zal wel iemand gevonden worden, om bij de eerste de beste gelegenheid den vinger in de pap te steken. Dan komen de „donderartikelen weer, eerste, tweede en derde editie: „In zake partijleiding”. Wij moeten thans „onze gevechtswaarde” eens niet laten aantasten door dergelijke onreële voorstellen.

Wij eischen intrekking b en c. Durft de partijleiding der S. D. A. P. na de Hetze dat aan zijne leden niet voorstellen, dan kunnen wij op dergelijke voorstellen niet ingaan, die ons slechts op achterbaksche en op niet blijvende wijze de vrije meeningsuiting waarborgen.

Met voorstellen dient de S. D. A. P. te komen, die gegrond zijn op de volle vrijheid van meeningsuiting.

Amsterdam (Peltenburg): Wie de vorige week „Het Volk” heeft gelezen, heeft zich van de eigenaardige wijze kunnen overtuigen, waarop daar de fusie is voorbereid. Het P. B. der S. D. A. P. had zich tot wapenstilstand bereid

verklaard, „Het Volk” heeft dit wederom ongedaan gemaakt door zijne schandelijke artikelen. Men is voortgegaan ons te vervolgen op de bekende wijze van voor en na Deventer.

Men wil in onze eigen rijen met deze voorstellen verdeeldheid brengen. En dat is al eenigszins gelukt. Bij ons in het P. B. is er reeds eene minderheid.

Wij willen gerust verklaren, dat wij met een zeker wantrouwen tegenover de S. D. A. P. staan. Wij zouden „De Tribune” onmiddellijk moeten opheffen. Dat kunnen wij niet. (Interruptie: „Het Volk” moet opgeheven worden. Gelach). Bovendien is het voor ons een strijd van beginselen, die wij niet achter personen laten wegdoezelen, doordat een der geroyeerden Redacteur wordt. Verder moet het congres van Rotterdam al dit moois nog vastleggen. Het eenige wat wij te doen hebben, is de motie-Rotterdam, misschien hier en daar eenigszins geamendeerd, te aanvaarden.

Weesp: Wij hebben thans alleen in oogenschouw te nemen, wat in het belang is van het Nederlandsche proletariaat. Als het eenigszins kan, moeten wij de eenheid herstellen. En nu hebben wij toch heel wat tegemoetkomingen gekregen, zooals blijkt uit den brief van Mevr. Holst en Wibaul. Als wij zeggen, wat Amsterdam zeide, dat wij de S. D. A. P. niet vertrouwen, dan kan er **nooit** eene fusie tot stand komen. Het roeyement, punt c, is verder toch vervallen, als men één der geroyeerden tot Redacteur benoemt.

Voor ons zal het verschil toch niet mogen zijn, dat „Het Weekblad” niet den naam van „De Tribune” dragen zal. In de woorden van den afgevaardigde van Leiden meende ik te bespeuren, dat men daar niet met de andere personen kan samenwerken. Maar daar kunnen wij het belang van het proletariaat toch niet aan opofferen? (Applaus). Wij moeten deze voorstellen aanvaarden, natuurlijk hier en daar geamendeerd.

Voogd (van Tiel): Nog niet kan ik hier namens eene afdeling spreken, maar als verspreid lid.

Op de vorige bijeenkomst heeft Wijnkoop dadelijk gezegd dat bij onderhandelingen de actie zou worden opgeschort. Waartoe thans dan al die bezwaren?

Eene tweede opmerking: Wij zijn nog niet eens voltallig wat het Partijbestuur betreft. Kan men deze dingen niet rustig overwegen?

Verder, willen wij de eenheid, ja of neen? De vorige week heeft men den wensch naar de eenheid met krachtig applaus begroet. Uit wat de sprekers thans zeggen, heb ik dit gevoel niet gekregen. Zoo moeten wij er aan wanhopen om ooit tot eenheid te komen. Dan geven, zooals Weesp zeer juist zeide,

alle pogingen niets. Men spreekt van onbelemmerde critiek en vrije meeningsuiting. Dat beteekent toch niet, dat wij alles willen zeggen, wat wij zouden wenschen?

Wij kunnen volkomen meegaan met den inhoud van den brief van Mevr. Holst en Wibaut. Op die voorwaarden ga ik er graag weer in. Wij hebben houvast aan dien brief. Laten wij ons daaraan later vasthouden als bewijsstuk voor de Internationale.

Die concessies beteekenen niet veel, zegt men. Maar wat hadt gij dan wel verwacht. Ook ik heb nog wel aanmerkingen, maar de concessies zijn belangrijk. Punt c wordt ongedaan gemaakt, wordt practisch opgeheven. Maar „De Tribune” wordt opgeheven, zegt ge. Zeker; maar ge kunt geen grootere eischen stellen dan gij aan reële macht vertegenwoordigt.

De formuleering der voorstellen kan ook mij niet bevredigen, maar daarom behoeven wij nog niet pardoos alle onderhandelingen af te breken. Wij kunnen pogingen aanwenden om wijzigingen aan te brengen. Met vreugde en blijdschap willen wij, als het mogelijk is, tot de S. D. A. P. terugkeeren. (Applaus).

Den Haag (Coltof): De reële macht, waarover Voogd sprak, is de Internationale. Uit vrijen wil heeft men heusch deze dingen niet willen geven. Maar, zooals Visscher reeds zeide, wij kunnen hier niet tevreden mee zijn. Wij gelooven toch niet, dat de S. D. A. P. ons met „Het Weekblad” een „Tribune” op kosten der partij geven wil?

Toch meenen wij, dat het voorstel-Rotterdam niet mag worden aangenomen. Het snijdt tot iedere verdere onderhandeling de pas af. Het wil de S. D. A. P. laten uitspreken, dat zij ongelijk had. Dat maakt iedere onderhandeling onmogelijk.

Over den zakelijken inhoud der voorstellen bestaat er tusschen ons en Rotterdam geen verschil; maar wij hebben deze voorstellen slechts op het eerste gezicht gezien. Huysmans kan met onze voorstellen naar het P. B. der S. D. A. P. gaan, en wij kunnen nog kalm overleggen. Den Haag wil blijven onderhandelen.

Amsterdam (Kuiper): Wij wenschen er nogmaals krachtig op aan te dringen, dat men overwegen zal wat **niet** in die voorstellen staat. De motie van Rotterdam vraagt zeer terecht de volle vrijheid van meeningsuiting, omdat de S. D. A. P. om elke andere concessie heen kan, als zij die **ééne** concessie niet geeft. De geschiedenis der laatste jaren, van Utrecht tot Deventer, heeft ons dat geleerd.

Gorter: Vooraf eene enkele opmerking. Wij hebben in

Brussel niets aanvaard, men heeft ons daar geen enkel voorstel geloond; men heeft ons als personen, niet als P. B., grondslagen van mogelijke onderhandeling genoemd, eene resolutie of zoo iets is ons nooit voorgelezen.

Thans kom ik tot wat ik eigenlijk te zeggen heb. Men was in Rotterdam verwonderd, dat deze vergadering noodig was, maar wij meenden, dat de partij, niet wij, behoorde te beslissen. De minderheid van het P. B. heeft hier een moeilijke positie, zij mag natuurlijk niet de onderhandelingen verzwakken die nog bezig zijn. Daarom ware het beter geweest, deze bijeenkomst nog een week te verschuiven.

Ik zal hier mijn standpunt slechts in **algemeene** trekken ontwikkelen, opdat mijn woorden het resultaat der onderhandelingen niet verzwakken.

Ik zie in het tweede punt meer belangrijkheid dan de meerderheid van het P. B., in verband met den brief van Mevr. Holst en Wibaut. Hier hebben wij iets duidelijks, hier hebben wij een wapen, hierop kunnen wij ons beroepen bij nieuwen strijd. Er zit meer in, dan gij er wel inziet. En ook het beroep op de Internationale is niet zonder beteekenis.

Dat het eerste punt veranderd diende te worden, daarover was het geheele P. B. het eens.

Persoonlijk ben ik er voor, dat wij, voor wij deze gewichtige stap doen, eerst nog eens bijeenkomen en dan eerst gaan afstemmen. (Gelach). Ik bedoel natuurlijk ab-stimmen, dat Duitsche woord, dat beteekent, er over stemmen. Zoo lang stellen wij onze openbare vergadering uit. Men is bang om in een val te loopen. Laten wij niet in de andere val loopen, dat de blaam der tweedracht schijnbaar op ons drukken zal. Waarom kunnen wij nog niet een week wachten? Dan komen wij weer bij elkaar en zal ik u de waarde van punt 2 nader uiteenzetten. Gij voelt, in welke moeilijke positie ik thans hier sta.

In punt 2 zit meer, dan ik thans hier zeggen kan. Laten wij er uithalen, wat er uit te halen valt.

Mendels: De voorstellen, die thans voor ons liggen, komen niet van het P. B. der S. D. A. P., maar van Huysmans. Deze was de zelfstandige voorsteller naar beide kanten.

De formuleering van het eerste punt is beslist onvoldoende. Wij hebben met de „**uitgetreden leden der S. D. A. P.**” niets te maken. Wij zijn dat niet. Wij zijn de **S. D. P.** Die formuleering kunnen wij niet aanvaarden. Dat is eene subordineering van onze partij.

Of „De Tribune” eventueel verdwijnen moet, is geen prin-

cipe. Daar kan nader over gesproken worden. Maar ook wij dienen als gelijkberechtigde partij erkend.

Maar ook ik zie, evenals Gorter, in de andere punten meer dan het overige P. B.

Maar het is het gewicht van de kwestie, die mij, die ons allen, hier drukt. Het zij hier openlijk gezegd. **Persoonlijk** is een terugreden in de S. D. A. P. mij verre van aange-naam, maar wij hebben alleen met de zaak te rekenen. Wij hebben alles te vermijden, wat de schuld der splitsing, ook maar schijnbaar, op ons laadt.

Toen Huysmans' voorstellen kwamen, had ik tegen-voorstellen willen formuleeren, dan zeggende: Als het er zoo en zoo uitziet, dan is het voor ons aannemelijk. Zij hadden het odium moeten dragen, niet wij! Ik had gewild, dat wij niet enkel onze bezwaren hadden geformuleerd. Dat was tactisch en principiëel beter geweest. Wij hadden de redactie kunnen verbeteren, de onderhandelingen gaande houden, en zoolang de actie opschorten. Ik weet ook wel, dat „Het Volk” niet ophoudt met zijne schunnigheden, maar dat laat me zoo koud als ijs. Ik wil in Utrecht zelfs nog wel twee weken de actie opschorten, en toch staan wij in Utrecht direct voor de verkiezingen. Onze partij staat of valt niet met twee weken. Als dat zoo was, zou zij geen ondergrond hebben.

De meerderheid van het P. B. heeft het niet aldus gewild. Ik had gewild, dat wij den afloop der onderhandelingen binnen redelijken termijn hadden afgewacht en tot zoolang het geweer bij den voet, onze inwendige organisatie versterkt. Thans moet gij het beslissen.

Actie opschorten is lastig, berokkent schade. Zeer zeker, maar nog grooter zal de schade zijn, indien wij ook maar ten deele de schuld dragen van afwijzing der bemiddeling, zoolang wij niet alle middelen tot herstel der eenheid hebben uitgeput. In Rotterdam waren gisterenavond in eens alle leden bijeen. Zoolang dat mogelijk is, valt de hoel nog niet zoo gauw uiteen. Dan durf ik het nog wel tot Paschen aan.

Ik moet opkomen tegen hetgeen door Visser en Van Schie hier is gezegd. Zeker, de verklaring, dat het P. B. der S. D. A. P. het met den brief van Wibaut en Mevr. Holst eens was, dat moet in het voorstel zelf komen te staan. Dat behoorde tot die dingen, waartegen ook Huysmans geen bezwaar had. Maar als men nu bij voorbaat alles wantrouwt, dan moet men zeggen: „Ik ga nooit op een voorstel in, dat van dien kant komt.” En steeds zal er toch van den kant van Troelstra en de zijnen gezegd kunnen worden, dat de critiek misbruikt wordt. Bij aanneming van het mooiste

voorstel, waarin de vrijheid van het woord volkomen erkend wordt, zal men het nog steeds op persoonlijkheden kunnen gooien.

De brief van Mevr. Holst en Wibaut geeft ons eenige waarborgen en het beroep op het Internationaal Bureau mag door ons niet als iets van geen beteekenis worden beschouwd. Bij ernstige strubbelingen hebben wij daar beroep op een macht, staande boven de meerderheid der S. D. A. P.

Het hoofdbezwaar schijnt ook hier te zijn, het opschorten der actie. Ik begrijp dat niet. Van waar toch die gejaagdheid, die hysterische angst, dat men een dag of twee dagen verliezen zal?

Ik zeg nogmaals: Wij zijn nog in onderhandeling en als Huysmans ons schrijft: „In de bladen stond toch, dat gij de interventie hebt afgewezen”, dan kan ik antwoorden, dat dat bericht onjuist is. Wij hebben bezwaren tegen zijn voorstellen, en die hebben wij ingebracht.

De eenheid mag niet afstuiten op allerlei gevoeligheden. Wij hebben het antwoord van Huysmans op onze bezwaren af te wachten. Wij kunnen rustig alles afzien, het geweer bij den voet. Geen enkele soldaat zullen wij daardoor verliezen. En wie toch mocht weggaan, omdat hij niet langer wachten wil, laat hij dan maar weggaan. Dergelijk verlies is niet zoo groot! (Applaus).

Ceton: Het revisionisme is slim; niet alleen dat het Mendels te slim af is, het beïnvloedt zelfs Gorter. Gorter was reeds zoo ver, dat hij vorm en wezen verwarde. Wij willen niet terug, als de revisionistische S. D. A. P. ons een weekblad geeft, maar als zij b en c terugneemt. Wij moeten vrije meeningsuiting hebben. Wij hebben niets met dat weekblad te maken. Dat is juist het bijzonder knappe van het revisionisme, dat het zelfs Gorter op een dwaalspoor brengt, hem dat doet vergeten, hem vorm en wezen laat verwisselen.

Het Internationaal Bureau heeft met twee partijen, de S. D. A. P. en de S. D. P., te doen. Als de actie opgeschort moet worden, dan moeten beide het doen. Kan de S. D. A. P. dat niet, dan kunnen wij het ook niet. De arbeiders wachten op ons. (Applaus). Wij mogen niet zoo lang traineeren, totdat ze niet meer naar ons luisteren.

Mendels: Rare arbeiders, die na drie weken niet meer naar goede dingen luisteren.

Ceton: Het odium mag ook niet schijnbaar op ons rusten, heeft Mendels gezegd. Steeds zal de S. D. A. P. daar echter wel voor zorgen. Ze zijn pienterder dan wij. Wij moeten aantoonen, dat de werkelijke schuld op hen rust. Dat zal wel langzamer gaan, maar het zal ons ten slotte toch

gelukken. Wij moeten de vrijheid van meeningsuiting afdwingen door onze macht en dan zal het ons eerst gelukken die te veroveren. Wij moeten onze zaak brengen voor de arbeiders van Nederland, zoo vlug en zoo goed mogelijk. Wat gij ook aanneemt, gij moet vasthouden aan de vrijheid van spreken. (Applaus).

Een amendement-Leiden, om de actie nog hoogstens een week op te schorten, wordt verworpen.

De actie zal dus onmiddellijk worden voortgezet.

De motie-Rotterdam wordt aangenomen met 257 stemmen voor, 127 tegen en 14 stemmen blanco.

De tekst dier motie luidde:

„De afdeling Rotterdam der Sociaal-Democratische Partij, bijeen om te beraadslagen over de voorstellen van het Internationaal Bureau, die ten doel hebben een vereeniging van de S. D. A. P. en S. D. P.;

overwegende;

dat een vereeniging van beide partijen alleen in werkelijkheid mogelijk kan zijn, als door beide partijen de wenschelijkheid van een vereeniging uitdrukkelijk en in het openbaar wordt uitgesproken;

overwegende;

dat na een dergelijke uitspraak van beide partijen vaststaat, dat de S. D. A. P. een dwaling beging door de aanvaarding van de bekende alinea's b en c van het Partijbestuursvoorstel op het buitengewoon congres der S. D. A. P.;

overwegende;

dat het blad „De Tribune” nimmer het beginselprogramma van de S. D. A. P. heeft verzaakt, integendeel, dat program steeds zuiver heeft gepropageerd, en dus de drie redacteuren van dat blad als goede sociaal-democraten nimmer uit een sociaal-democratische partij geroyeerd hadden mogen worden;

overwegende;

dat in een sociaal-democratische partij de vrijheid van meeningsuiting en de vrijheid van kritiek noodzakelijk onverkort en zonder eenige belemmering moeten worden gehandhaafd;

overwegende,

dat kritiek op principieele meeningsuitingen en daarmee overeenstemmende daden van leidende organen of vertrouwenspersonen niet aantast de persoonlijke eer van de personen;

spreekt de wenschelijkheid uit,

dat in Nederland één sociaal-democratische partij bestaat;

stelt aan het congres voor:

het partijbestuur ten behoeve van de eenheid te machtigen tot opheffing der Sociaal-Democratische Partij, zoodra:

1e. door de S. D. A. P. bij referendum wordt besloten tot het intrekken van het besluit tot roeyement der drie „Tribune”-redacteuren **en van dat tot opheffing der „Tribune”**. (Amendement-Amsterdam);

2e. door de S. D. A. P. in een duidelijk gestelde resolutie wordt erkend de vrijheid van elk harer leden of van elke groep van haar leden, om in het openbaar onder elken vorm, schriftelijk en mondeling, de beginselen, in het program belichaamd, te verkondigen en kritiek te oefenen;

te besluiten:

aan het Partijbestuur op te dragen, de onderhandeling met het Internationaal Bureau alleen dan voort te zetten, **echter zonder dat zulks ten gevolge heeft, dat de actie der S. D. P. door die onderhandelingen wordt opgeschort** (amend.-Amsterdam), indien dat Bureau bereid is tot het formuleeren en aanbieden van zoodanige voorstellen aan de S. D. A. P., als in overeenstemming zijn met de eischen van deze motie, teneinde een werkelijke en op reële gronden gebaseerde fusie van de S. D. P. met de S. D. A. P. in het belang der Internationale Sociaal-Democratie mogelijk te maken.”

N.B. De vet gedrukte woorden in sub 1e en 2e zijn amendementen van de Afd. Amsterdam.

Een voorstel om een referendum over de voorstellen te houden, wordt verworpen met 340 tegen 42 met 43 blanco stemmen.

Op een vraag van Rotterdam, of de brochure van Gorter spoedig komt, en of Gorter zelve in Rotterdam optreedt, meent Gorter nog geen antwoord te kunnen geven. Hij, en ook Mendels, hebben tijd noodig om hierover na te denken.

Voorzitter: Als voorzitter der S. D. P. moet ik tegen dergelijk individueel optreden protesteeren. Wij zijn een Sociaal-Democratische partij. Gij hebt beiden, na de gevallen beslissing u aan de meerderheid te onderwerpen. Het is wenschelijk, dat dergelijk optreden niet doorga. Het zou hoogst verderfelijk in zijne gevolgen zijn. Uit naam der partij meen ik van allen, die met ons in zee zijn gegaan, te mogen

verlangen, dat zij met ons den verderen strijd aanvaarden.

De Visser: Den Haag heeft tegen de motie-Rotterdam gestemd, maar wij meenen ons toch te moeten onderwerpen. Men heeft het er in de oude partij op toegelegd om te verdeelen en dat is reeds gedeeltelijk gelukt. Wij vermoedden, dat dit komen zou en daarom hebben wij ons met kracht en klem tegen de motie-Rotterdam verzet. Maar thans, nu die motie aangenomen is, heeft ieder zich te onderwerpen. Gorter en Mendels, laat u toch niet brengen op een pad, waar gij niet wezen wilt. Geef niet aan de S. D. A. P. toe. Voert met ons de propaganda voor het Marxisme. (Applaus).

Mendels: Het spijt mij, dat Rotterdam eene dergelijke vraag gesteld heeft. Maar ik protesteer tegen dergelijke persoonlijke toespraken. Ik laat mij niet daar brengen, waar ik niet zijn wil. Ik geef niet aan de S. D. A. P. toe. Ik geef alleen dat toe, wat het werkelijke belang van het Nederlandsche proletariaat eischt. En ik vindiceer voor mij zelf het recht op eene rustige overweging.

Voorzitter: Ik heb eene onjuiste mededeeling recht te zetten. Er moet nog eene herstemming voor het P. B. plaats hebben tusschen Hemerik, Mannoury, de Levita en van Ravesteyn. Leiden zegt, dat Hemerik geen candidatuur aanvaarden kan. Er blijft dus de herstemming tusschen de drie overigen. Er was onjuist medegedeeld, dat de Levita reeds bij eerste stemming gekozen was.

Gorter: Een ingekomen schrijven van de Levita berust op eene onjuistheid. Ik vind alle vier kandidaten even geschikt.

Voorzitter: In mijn slotwoord heb ik niet veel meer te zeggen. De eenheid van de Marxisten is wederom eenigzins aan het wankelen gebracht. Zij zal zich wederom door de actie in den strijd zelve herstellen. Als wij ons laten verdeelen, zijn wij op den verkeerden weg. Wij hebben de S. D. P. te maken tot de Sociaal-Democratische Partij. Op ten strijd tegen de bourgeoisie; voor de S. D. P. (Applaus).

Ik verklaar het congres voor gesloten.

Verslag van het Congres der Sociaal-Democratische Partij in Nederland, gehouden op Zondag 23 Mei 1909, in „Handwerkers Vriendenkring”, te Amsterdam.

AGENDA:

1. Opening door den voorzitter.
 2. Vaststelling van de houding onzer partij ten opzichte der S. D. A. P. bij eerste stemming. (a)
 3. **Strijdprogram.**
 4. **Motie in zake Vakbeweging.**
 5. Statuten en huishoudelijk reglement.
 6. Mededeeling en voorstellen betreffende „De Tribune”.
 7. Rondvraag en sluiting.
- (a) Ten aanzien dier houding adviseert het P. B., in die districten, waar de S. D. P. geen eigen candidaat heeft, den candidaat der S. D. A. P. te steunen.

OPENINGSREDE.

Partijgenooten!

Ik behoef, bij de opening van deze vergadering, niet lang stil te staan bij het doel dezer vergadering. Ieder weet, waarvoor wij hier bij elkaar zijn geroepen: punten van veel belang, die noodzakelijk ernstig onder de oogen moeten worden gezien vóór de laatste dagen, die aan de verkiezing voorafgaan, zijn verstreken, n.l. de vaststelling van ons strijdprogram, en verder nog andere zaken, zooals de vaststelling der statuten, die eveneens thans moeten worden afgedaan. Er zijn nog andere dingen, die nadere regeling behoeven, doch die zullen wij veilig tot na de verkiezingen kunnen laten rusten.

Sinds wij de vorige maal in onze tweede algemeene vergadering bijeen waren, is er iets veranderd. Wel geen groote feiten zijn gebeurd, maar toch valt er iets te memoreeren, dat, naar onze meening, ten goede komt aan den strijd, dien wij te voeren hebben. Nu wil ik reeds vooruit zeggen, dat ik, wanneer ik over hetgeen gebeurd is tusschen de vorige en deze vergadering, iets ga zeggen, daarmee allerminst bedoel, over personen eenig oordeel te vellen. Toch moet het gezegd: het belangrijke voor onze partij-organisatie, dat sinds de vorige vergadering is geschied, is dit: enkele personen, die in een vlaag van enthousiasme met ons mee zijn gegaan, omdat zij op dat oogenblik met ons voelden hoe hevig het onrecht is, dat de S. D. A. P. de democratie had aangedaan, die enkele personen, die alleen daarom zich bij ons schaarden in de S. D. P., in een opwelling van afschuw voor het vergrijp, aan de democratie gepleegd, die hebben thans onze rijen verlaten en zoo zijn wij hier op het oogenblik gebleven louter partijgenooten, die zich bewust zijn, dat er inderdaad een groot verschil van taktiek bestaat tusschen onze partij en de oude S. D. A. P., een verschil, dat, zooals wij zoo voortdurend hebben gezegd en nog zeggen, nooit had behoeven noodig te maken de oprichting eener aparte partij, zoo de S. D. A. P. ons slechts de gelegenheid had gegeven, overeenkomstig de eischen der democratie, de belangrijke geschilpunten in de partij zelf tot een goede oplossing te brengen, zooals dat ook elders getracht wordt. Wij betreuren het nog steeds, dat het de Hollandsche omstandigheden zijn geweest, de wijze van doen der S. D. A. P. tegen ons, die de oprichting der nieuwe partij hebben noodzakelijk gemaakt. Welnu, het verdwijnen van die enkelen, die enthousiasten, die slechts door hun enthousiasme geleid bij ons kwamen, het is geen verzwakking, eerder een versterking van onze gelederen.

Wij staan nu nog aan den vooravond van den verkiezingsstrijd. En toch is reeds gebleken, hoe noodig het was dat tot de oprichting der nieuwe partij is besloten. Wij hebben ons natuurlijk geen oogenblik voorgesteld dat onze partij zoo maar het Hollandsche proletariaat zou bereiken en veroveren. Het is de S. D. A. P. al moeilijk genoeg geweest om eenig terrein te winnen en wij weten, hoe slecht, helaas, zij is geslaagd om het Hollandsche industriele proletariaat te bereiken. De S. D. A. P. is toen zeer tegen onzen zin en tot ons verdriet gegaan tot andere personen om grooter in ledental te worden; zij heeft zich op zijpaden begeven om haar groei te bevorderen. Wij zullen ons echter op die paden niet begeven, en al weten wij, dat wij dan niet snel

zullen groeien, wij zullen toch ons begeven tot het proletariaat der industrie en der groote steden; al zal het ook zeer moeilijk zijn en al zal het slechts langzamerhand mogelijk zijn hen in grooten getale in onze rijen te betrekken. Een ding kunnen wij echter thans reeds zeggen en dat is ook reeds opgemerkt buiten onze rijen en ook daar aangegeven als den graadmeter voor onzen groei: onze pers, ons blad „De Tribune” is sinds het vorig congres alweer gegroeid, zóowel de oplaag als het abonentental is zeer belangrijk gestegen.

Nu is van bekende zijde dezer dagen het praatje verspreid, dat wij 1500 abonné's hadden omstreeks Deventer en 1400 thans. Ik weet niet, in hoeverre al of niet opzettelijk onze oplaag van die dagen met ons abonentental is verwisseld. Dit is zeker: wij hadden toen nog pas een 900-tal abonné's en op het oogenblik hebben wij er 1400, terwijl van de krant 2000 exemplaren gedrukt worden. Een ieder zal toestemmen, dat dit een inderdaad zeer belangrijke groei is, te belangrijker, waar van „De Tribune” zeker niet gezegd kan worden, dat de eerste de beste proletariër haar maar zoo aanstonds goed kan lezen, of dat het blad hun naar den mond is geschreven. Ondanks alle mogelijke moeite om de krant voor de arbeiders zoo verstaanbaar mogelijk te schrijven, is het voor hun een vrij moeilijke krant.

Maar ondanks dat, en ondanks het feit, dat ook de leden der S. D. A. P. in mindere of meerdere mate hunne abonnementen opzegden, mogen wij deze flinke stijging constateren. Ook wat onze krant betreft, kunnen wij zeggen, dat reeds gebleken is, hoe noodig onze partij is voor de bewustmaking van het proletariaat.

Spreker zal niet hier herhalen wat, volgens onze tegenstanders, „tot vervelens toe” reeds is gezegd; de vrijzinnig-democraten zóowel als de S. D. A. P. vinden het natuurlijk ontzaggelijk vervelend wat Gorter en onze andere woordvoerders hen te zeggen hebben. Ja, wat wij te zeggen hebben, is al zoo dikwijls gezegd! Zeker, het zal ook nog meer gezegd moeten worden, maar juist het feit, dat het gezegd moet worden, maakt dat wij goed werk doen met het te zeggen en niets betreuren wij meer, dan dat wij de eenigen zijn, die het zeggen: strijdt voor het algemeen kiesrecht. Ja, „strijdt voor het algemeen kiesrecht”, dat is het parool, dat, helaas, alleen onze partij als het eenige uitgeeft. Wij zullen toonen te zijn een partij, die niet zoo nu en dan, bij gelegenheid, de vaan van het A. K. doet uitwaaien, maar wij zullen voor dat A. K. strijden nu en in de toekomst, ook om de S. D. A. P. te bewegen, dien strijd als wij te voeren.

Want hoezeer wij ook weten, dat de S. D. A. P. het met het A. K. zeer goed voor heeft, toch weten wij ook, dat die zelfde S. D. A. P. voor dat A. K. niet strijdt op de juiste manier, op die manier, die ons nader brengt tot het A. K. Zooals wij dien strijd willen voeren, wordt het in de S. D. A. P. niet gedaan. Zooals de S. D. A. P. voor het A. K. strijdt, is het niet de manier om kans te hebben dat men gehoord wordt en dat die actie van beteekenis is. Daarom willen wij het anders doen, niet met den mond, maar inderdaad, en wel in de eerste plaats door het A. K. tot onze eenige verkiezingsleuze te maken. Wij hopen, dat in de S. D. A. P. dat voorbeeld gevolgd zal worden.

Echter waar dat thans niet gebeurt, daar zijn wij de eenige partij, die in dezen slappen, beroerden verkiezingsstrijd de vaan van het A. K. weet hoog te houden.

Het proletariaat begrijpt ons in dat streven misschien op het oogenblik nog niet. En de menschen van de S. D. A. P., die van die partij heel andere dingen gewoon zijn, begrijpen het zeker niet. Doch later zeker, misschien binnen niet zoo heel langen tijd, als men tot de ervaring zal zijn gekomen, dat het A. K. de inzet moet zijn van onzen heelen politieken strijd. Wanneer b.v. binnen korten tijd de grondwetsherziening aan de orde moet komen, want die herziening kan spoedig komen, dan zal blijken, hoe juist wij geoordeeld hebben. Dan zal het proletariaat moeten voelen dat al dat gepraat over staatspensionneering niets helpt, want dat er geen sprake is dat in Holland het staatspensioen verkregen wordt wanneer niet het proletariaat anders optreedt dan tot dusver en dat, wanneer het al gegeven zou worden, het slechts zou geschieden om de macht van het proletariaat te beknotten en te verkleinen. Dan zal blijken, dat slechts één ding ons redden kan en dat, dat ééne, is de strijd voor het A. K., om ons daardoor tegenover de aanvallen van de kapitalistische klasse te kunnen staande houden.

Als wij thans klein blijven, als wij niet de duizenden stemmen halen, die wij moesten hebben, volgens de S. D. A. P. wilden wij iets beteekenen, dan maken wij ons daarover niet ongerust. Ook al blijft bij ons het stemmencijfer tot weinige honderden bepaald, dan zeggen wij nog: wij maken ons niet ongerust, want die honderden zijn de toekomst, omdat zij zich niet, als de duizenden anderen, laten verleiden tot den strijd voor dingen van het oogenblik, maar hun strijd slechts richten op de toekomst en de duurzame machtsversterking van het proletariaat.

Wanneer men thans reeds ziet, hoe de verkiezingsstrijd in Holland gevoerd wordt, dan moeten zij, die gemeend

hebben dat de antithese doodgeslagen was, wel tot zeer vreemde gewaarwordingen komen. Die nog een greintje ernst heeft, moet toch wel tot de overtuiging komen dat hij, die hoopte, dat de antithese was neergeslagen, bedrogen is uitgekomen. Leest, van welken vrijzinnige ook, de speechen: van allen hetzelfde gejeremiëer, dat de antithese er nog is; ja, de heeren jeremiëeren zoogenaamd, maar kijk hun gezichten eens aan! Dan ziet gij hoe blij ze zijn, dat zij de antithese nog hebben, om het proletariaat daarmee voor hun wagentjes te spannen.

De laatste vergadering van den V.-D. B. — als men maar op de daden let, dan ziet men het wel, — heeft het alweer zoo duidelijk ons laten zien: over het A. K. werd bijna niet gesproken, en dat was toch de zaak, waarover die heeren in de eerste plaats hadden moeten spreken, als zij nog anders dan democratische **allures** hadden.

Traub heeft alleen aan het slot er aan herinnerd en gezegd: ja, daar is nog zoo iets als A. K. De vergadering herinnerde het zich toen ook, maar de heele manier, waarop dat geschied is, toont aan, dat het A. K. voor die heeren niet de beteekenis heeft, dat voor hen de strijd voor het A. K. niet dien ernst heeft, die het A. K. toch voor de democratie moet hebben.

Prof. Drucker heeft in die vergadering wel de loftrompet gestoken over het arbeidscontract. Nu, daarvan had hij toch zeker wel mogen bekennen, hoe dat avontuur heel faliekant is uitgekomen.

Nu is dat alles voor ons weinig teleurstellend. Wij weten wel, hoe het met de vrijzinnig-democraten staat. Wij hebben voor hen altijd gewaarschuwd en gezegd: let toch niet op hun mooie praatjes: ziet hoe zij doen. Wij hebben altijd geroepen: vliegt er met hen niet in, kijkt naar hun daden!

Welnu, dat herhalen wij: let nu nog eens op de onbetrouwbaarheid van die vergadering van den V.-D. B., en zegt dan, of wij niet gelijk hadden, toen wij zeiden, zij zijn volslagen onbetrouwbaar: eerst hebben wij gezien hun verraad aan de zaak van het A. K., toen zij uit het kiesrechtcomité zijn gegaan. Daarna hebben wij hun „ernstigen wil” kunnen „bewonderen” aan het blanco artikel.

Nu zien wij weer hun onbetrouwbaarheid inzake vrouwenkiesrecht en nota bene wil Traub tegenwoordig al de organische samenstelling van de Eerste Kamer, zoo, dat de „N. R. C.” hem ophemelt en hem op één lijn stelt met den heer Tydeman. Maar als men dan dergelijke feiten voor oogen heeft, dan heeft men toch geen vertrouwen meer in de woorden van die heeren „vrijzinnig-democraten”.

Op die menschen valt dus niet te rekenen. Wij zullen in den strijd voor het A. K. alleen moeten staan, helaas alleen, want ook de S. D. A. P. — ondanks den goeden raad, in het „Weekblad” alsnog gegeven — past weer de verkeerde taktiek toe, kan niet anders meer doen, dan de verkeerde taktiek toepassen na Rotterdam, want zij zal, omdat de vrijzinnigen de frase van het A. K. in den mond nemen, hen bij de herstemming weer moeten steunen. Daardoor staan wij dus alleen in den zuiveren strijd van het A. K., want er is geen andere partij, ook de S. D. A. P. niet, die de vaan van het A. K. wijduit ontplooit. Wij zijn de eenigen, die de goede taktiek, die de S. D. A. P. vroeger volgde, ook thans toepassen. Wij hebben nog dezer dagen eens nagelezen de rede van Troelstra op het Haagsche congres, „Voorwaarts Marsch”, waar Troelstra dezelfde strijdwijze voorschrijft, die ook wij thans nog voorschrijven. Maar Troelstra heeft die strijdwijze niet volgehouden, doch daar hebben wij thans geen oordeel over te vellen.

Zijn wij dan op het oogenblik klein, wij vertegenwoordigen de toekomst van het proletariaat in politieke zin. Wij, Marxisten, leeren uit de geschiedenis en daarom weten wij ook uit de geschiedenis van andere volken, dat wij geen vertrouwen mogen hebben in de burgerlijke partijen, doch er slechts kunnen komen door den strijd om het A. K.

Wij gaan thans in den strijd, moge ook de S. D. A. P. nog naar ons luisteren. Wij zijn, helaas, thans de eenigen, die het sociaal-democratisch beginsel toepassen willen in de politiek van den dag en dat beginsel hoog houden ook in den dagelijkschen strijd. In die overtuiging open ik deze vergadering en open ik de besprekingen voor ons strijdprogram, dat omtrent onze verdere bedoelingen, omtrent het wezen van onzen heelen strijd, over den strijd om hervormingen, het heldere licht zal geven. Al zal dus dezen dag de gedachtenwisseling in hoofdzaak loopen over de verschillende punten van ons strijdprogram, geen oogenblik mag daarom het bewustzijn ons verlaten, dat onze taktiek, onze strijd zal zijn, zooals dat in de motie, die wij op ons eerste congres hebben aangenomen, is uitgedrukt: om het Algemeen Kiesrecht. (Applaus).

Een voorstel van orde van de delegatie Amsterdam, vragend ochtend-, middag- en avondzitting, waarvan de laatste gewijd aan een bespreking van „De Tribune”, wordt verdedigd door Zander, Amsterdam, en bestreden door Themans, Zwolle, en v. Ravesteyn, P. B.

Joh. Visscher, Amsterdam, wenscht een speciale zit-

ting voor „De Tribune”; als dat nu niet kan, dan de geheele bespreking uit te stellen tot later.

Voorzitter acht het voor een jonge partij, als de onze, meermalen bijeenkomen gewenscht. Stelt voor, na de verkiezingen een aparte vergadering voor „De Tribune” en b.v. den algem. kiesrechtstrijd te houden.

De beslissing omtrent het al of niet houden van een avondvergadering wordt tot 1 uur uitgesteld.

Alvorens tot punt 2 van de agenda over te gaan, kwijt de Voorzitter zich van een plicht tegenover partijgenoot Vader. Deze zou zelf al aanstonds na de scheuring zijn mandaat voor den Weesper Gemeenteraad hebben neergelegd, wanneer hem niet door de afd. S. D. A. P. per briefje was verzocht geworden, dit niet te doen, alvorens die afd. een nader besluit had genomen. Verder heeft partijgenoot Vader een briefje van Wibaut gehad, waarin deze zegt, wel in het P. B. van meening te zijn geweest, dat Vader zijn zetel in den Raad ter beschikking behoorde te stellen, maar niet, dat hij (Wibaut) een candidatuur tegenover Vader zou verdedigen.

Aan de orde komt punt 2 der agenda: **de houding onzer partij tegenover de S. D. A. P. bij 1e stemming.**

Voorzitter zegt namens het op één na éénstemmig P. B., dat, waar wij geen eigen candidaat hebben, dat is dus in alle districten, behalve Amsterdam III en IX, Leiden en Rotterdam IV, wij onvoorwaardelijk en zonder op personen te letten, den candidaat der S. D. A. P. hebben te steunen. Wij moeten dat doen op de volgende gronden: 1e. omdat de S. D. A. P. — al trekken wij niets terug van hetgeen wij tegen de S. D. A. P. gezegd hebben en blijven zeggen — op dit oogenblik — wat zij worden kan weten wij niet — nog is een sociaal-democratische partij; 2e. omdat zij is onvervalscht voorstandster van Algem. Kiesrecht.

Mannoury, minderheid P. B., bestrijdt het P. B.'s advies. 't Gaat om onze meening ten aanzien der S. D. A. P. als organisatie. Spreker adviseert: in geen enkel geval bij 1e stemming steun aan S. D. A. P., niet als persoon, niet als organisatie, niet als vereniging die hervormingen wil, niet zelfs als voorstandster van Algem. Kiesrecht. 't Gaat om 't socialisme. We staan wel anders tegenover de S. D. A. P. dan tegenover de burgerlijke partijen. Maar er is maar één sociaal-democratische partij in ons land, dat zijn wij. Een andere kan er niet zijn. De S. D. A. P. zegt te zijn sociaal-democratisch en is het niet. Daarom is zij onze meest ver-

derfelijke, onze gevaarlijkste vijand. Vooral omdat zij het verschil tusschen ons en haar verdoezelt, ook nadat te Deventer het lijdelijk verzet in rechtstreeksch verzet is overgegaan. In de gansche sociaal-democratie is geen voorbeeld van besluiten zoo verwarrend als die van Deventer. Wie met de werkelijkheid rekening willen houden, zullen moeten erkennen, dat sinds Deventer met iederen dag de schuld der S. D. A. P. grooter wordt; zij laat de principieele verschillen stelselmatig weg en blijft tegen personen strijden, wil Wijnkoop b.v. het debat verbieden. Als eenig historisch-materialistische verklaring van de scheuring, heeft ze ons het woord scheurmakers gegeven. Spreker wensch, dat ook in dit ondergeschikte punt onze houding tegenover de S. D. A. P. klaar en duidelijk zal zijn. Hij wil in geen geval verduistering van ons standpunt.

Kalter, Rotterdam, heeft na Mannoury niets meer te zeggen.

S. de Wolff, Amsterdam, heeft in Mannoury's bestrijding „Zwei Seele in einer Brust” aan het woord gehoord. In den klassenstrijd hebben wij dialectisch te denken, meer te doen dan te rekenen met $+ A - A$. We hebben rekening te houden met de werkelijkheid. 't Buitenland, Frankrijk, Engeland, Rusland, Amerika geven wel wat anders te zien dan één S.-D. Partij.

Mannoury's standpunt kunnen wij niet innemen. Misschien heeft Manoury de zonden der S. D. A. P. **nog niet zwart genoeg** geteekend. Maar de S. D. A. P. verlegenwoordigt niettemin op dit oogenblik een deel van het proletariaat. Bovendien, op de „Hetze”, die tegen ons werd toegepast, op het „**drukt ze dood!**” van Troelstra, kunnen wij geen beter, geen waardiger antwoord geven.

De Visser, Den Haag. Ook in Den Haag zijn argumenten als die van Mannoury gehoord. Het is te begrijpen, dat reeksen partijgenooten bijna niet kunnen besluiten te stemmen op een S. D. A. P.-er; we hebben ons echter niet te laten leiden door ergernis, maar door het belang der organisatie. Eigenaardig, durft Mannoury zijn eigen consequentie niet aan. Hij maakt nog verschil tusschen S. D. A. P.-ers en S. D. A. P.-ers, tusschen de in de partij gebleven Marxisten en de verdere partij. De S. D. A. P. heeft een zwart geweten, maar dat is geen reden voor ons om 't parool: **onthouden** uit te geven. Ook is de S. D. A. P. nog aangesloten bij de Internationale. Wij zijn niet uitgetreden, omdat de revisionistische strijdwijze verwarring in den klassenstrijd bracht, maar omdat door de Deventer besluiten het revisionisme niet meer binnen de partij kon bestreden worden.

Met De Wolff vinden wij onzen steun bij de verkiezing het prachtigste antwoord op „**drukt ze dood!**”

v. d. Wijk, Amsterdam, wil nauwkeurig omschreven hebben, wat met **steunen** wordt bedoeld. Steunen kan ook **samenwerken** beteekenen. Wij moeten duidelijk laten uitkomen, alleen te bedoelen: aanbevelen en stemmen op de door den voorzitter genoemde gronden en zonder onze kritiek achterwege te laten.

Wordt bevestigd door den voorzitter.

Mulder, Bussum, vraagt, waarom sommige op het vorig congres genoemde districten zijn uitgevallen en waarom de verslagen der beide vorige congressen nog niet zijn verschenen?

Voorzitter antwoordt, dat deels om financieele redenen de verslagen der congressen te gelijk zullen verschijnen. Verder, dat wij, wat de districten aangaat, in de op 't vorig congres vastgestelde lijn zijn gebleven.

Gorter, P. B., verheugt zich in Manoury's principieelheid; maar hier vergist zich Manoury op gelijke wijze als Mendels heeft gedaan. Hij (Manoury) vindt de **schending** van de **democratie** het ergst. Maar het uitgooien was slechts **gevolg** van het **opportunisme**, dat door Troelstra bedekt, door Schaper en Vliegen openlijk sinds jaren was toegepast. Dat goede partijgenooten er werden uitgekwakt, is wel een bewijs, dat het opportunisme zeer ver was gevorderd, maar een burgerlijke partij is de S. D. A. P. nog niet.

Manoury zou alles, wat hij gezegd heeft, nog eens dunnetjes willen overzeggen, want blijkbaar is hij nog niet duidelijk genoeg geweest. Spreker is Gorter dankbaar, die de oorzaak het **opportunisme** aanwees, maar nu tengevolge van het opportunisme wij er uit zijn gegaan, zijn wij ook de eenige vertegenwoordigers van het proletariaat.

Spreker zal op De Wolff's dialectiek en $+ A - A$ niet ingaan, al merkt hij terloops op, dat de $- A$ 't hem hier toch doet. Dat de S. D. A. P. nog bij de Internationale is aangesloten, maakt de zaak niet beter. Van inconsequentie gesproken, consequent zou dan ook wezen, dat wij geen verschil maakten tusschen soc.-dem. en vrijz.-democraten, waar deze voorstanders zijn van Algem. Kiesrecht.

Voorzitter schakelt „cdelmoedigheid” uit. Dat is voor ons geen motief. Maar wat 't P. B. voorstelt, is de beste taktiek voor onzen groei. Tot Manoury zegt de voorzitter, dat hun voorstander zijn van onvervalscht Algem. Kiesrecht niet onze eerste reden is om de S. D. A. P.-ers bij te stemmen te steunen. Onze eerste reden is, dat de S. D. A. P. nog is een soc.-dem. partij en dan verder, dat we het zoo

gerust kunnen doen wegens hun onvervalscht Algem. Kiesrecht. Dat de S. D. A. P. bij de Internationale is aangesloten, is voor ons geen reden.

Het voorstel van het P. B. wordt met algemeene stemmen aangenomen, nadat een amendement-Bussum om „steunen” te vervangen door „stemmen”, was verworpen.

Een voorstel van de delegatie-Amsterdam, dat algemeene leden wilde uitsluiten van de discussie, werd ingetrokken.

Daarna krijgt over het **Strijdprogram** ¹⁾ S. de Wolff, als lid der commissie het woord. Onze commissie, zegt De Wolff, vraagt de benoeming van een grootere commissie, die opnieuw Strijd- en Beginselprogram in studie zal nemen. De voorbereiding van ons ontwerp kon nu niet voldoende zijn. De beide programs staan met elkaar in het nauwste verband. Men versta niet verkeerd, dat het **beginsel** van ons Beginselprogram zou moeten worden herzien. Maar sommige dingen moeten worden verscherpt en versterkt; ook dringen zich nieuwe punten op, waarover het program nog niet spreekt, b.v. de werkloosheid.

Aangaande het voorgelegde ontwerp-Strijdprogram zegt spreker, dat de commissie zich heeft laten leiden door de vraag: wat is het doel van ons strijdprogram? Het moet niet middelen gaan geven voor de gaarkeuken der toekomst, maar die eischen stellen, die binnen het raam van het kapitalisme verwezenlijkt **kunnen** worden. Het moet de middelen aanwijzen, waardoor de volle ontplooiing van den klassenstrijd mogelijk wordt, de middelen die de arbeiders weerbaar maken.

De afzonderlijke punten, waaromtrent discussie te verwachten is, nagaand, zegt spreker, dat in punt 1 „de republikeinsche regeeringsvorm” wordt gevraagd, niet omdat het koningschap een primair kwaad zou zijn, al dreigt het dit — blijkens de pas beleefde „blijde gebeurtenis” zijnmel — meer en meer te worden, maar omdat het koningschap den klassenstrijd verdoezelt. Duidelijker dan het koningschap doet de republiek aan het licht komen, dat de staatsmacht **alleen** de belangen van de **bourgeoisie** dient.

Het neusje van den zalm, vervolgt spreker, zal zijn de onderwijsparagraaf. In tegenstelling met de S. D. A. P., die ook het bijzonder onderwijs steunt, willen wij **verplicht neutraal** onderwijs. Wij worden daarbij geleid door de eischen van den klassenstrijd. Niet door de burgerlijke leuze, die geschikte werkkrachten in het productie-proces wil. Ook

¹⁾ Zie voor den tekst pag. 66.

niet door paedagogische overwegingen, die buiten den klassenstrijd zouden liggen. Het amendement-Leiden, dat vakonderwijs afzonderlijk genoemd wil hebben, aanvaarden wij niet. Dat zou het karakter, wat voor ons hoofdzaak is, ontnemen aan onze onderwijs-paragraaf. Vakonderwijs is een burgerlijke eisch, die aanleiding vindt in middenstandspolitiek. Bovendien, voor zoover het noodig is, zorgt de bourgeoisie er zelf wel voor.

Kosteloos onderwijs vragen wij **alleen** voor de arbeiders. Wij zijn geen Weltbeglückers. Onderwijs is voor ons een economische eisch, die stellen wij alleen voor de arbeiders. Er is gezegd, dat wij dan „verplicht neutraal” ook alleen voor de arbeiders hadden moeten vragen, maar wij eischen de afschaffing der standenschool, om waarborg te hebben, dat het onderwijs zoo goed mogelijk zal zijn. Ons uitgangspunt is niet: het algemeen belang, maar de klasse-eisch.

Er is gesproken van: wonderlijke belastingpolitiek. Maar ten aanzien van b.v. de Ongevallenwet wordt niet anders gedaan. Hoofdzaak voor ons is, dat het onderwijs betaald wordt uit de meerwaarde, niet uit het loon. De wijze van uitvoeren komt later. Daarmee hebben wij ons nu niet in te laten. Par. 6, weigering van elke subsidie voor godsdienstige doeleinden, hebben wij noodig, omdat de bourgeoisie hoe langer hoe meer als wapen tegen de sociaal-democratie een godsdienstig tintje aan het onderwijs wil geven.

Het leger (par. 7) is een instrument, dat de bourgeoisie in de eerste plaats noodig heeft voor den vijand naar binnen. Dat instrument hebben wij bot te maken voor de bourgeoisie, scherp voor ons, door het tot een volkswapening om te scheppen.

(Het amendement-Bussum, dat par. 7 wilde lezen: „Afschaffing van het militaire stelsel”, zonder meer, was ingetrokken).

Omtrent par. 9 (zie Strijdprogram) verklaart inleider, dat de commissie hier rekening houdt met nationale en reeds bestaande toestanden. Er is in ons land reeds een streven tot opheffing van concurrentie op hygiënisch en sanitair (gezondheidskundig en gezondheid-bevorderend) gebied.

Nadat inleider nog heeft medegedeeld, dat de commissie bereid is, geamendeerd de door Leiden voorgestelde nieuwe par. betreffende bestrijding van het alcoholisme over te nemen, resumeert hij kortelijk en eindigt met de verklaring, dat, wanneer de arbeid der S. D. P. gedragen wordt door de werkelijkheid van de economische toestanden, het „**drukt ze dood**”, zooals reeds Mevr. Holst in de „Nieuwe Tijd” aantoonde, den S. D. A. P.-ers niet zal baten.

Herinnerend aan 't Gamalia-type uit de eerste Christenheid, zegt spreker: „Hebt als werkers vertrouwen!” Hij besluit met de woorden: Door onzen strijd zullen wij groot worden! („Applaus”).

Het voorstel tot benoeming eener uitgebreider commissie wordt zonder discussie met algemeene stemmen aangenomen. Aan de oorspronkelijke leden v. Ravesteyn, Wiedyk en S. de Wolff worden later bij schriftelijke stemming uit 5 kandidaten toegevoegd Gorter, Wijnkoop, Joh. Visscher (de laatste inzonderheid met het oog op 't koloniale vraagstuk) en een niet-aanwezig partijgenoot. De vijfde candidaat was Mannoury.

Bij het begin van de discussie over het Strijdprogram, informeert Mannoury naar het mandaat van de nieuwe commissie, waarop Voorz. verklaart, dat het Strijdprogram, zooals het nu zal worden aangenomen door de vergadering, definitief is tot de nieuwe commissie met haar voorstellen gereed is.

Par. 1 wordt met een paar redactiewijzigingen, aan den zin niets veranderend, aangenomen.

Par. 2 aangenomen, na intrekking van een amendement-Leiden.

Par. 3 aangenomen.

Op par. 4 is een amendement-Den Haag, dat gesteund wordt door Veogd, uit Tiel. Het wordt echter door de commissie ondervangen door de invoeging van het woord: **overlijden**, waardoor de verzorging van weezen mee-inbegrepen is in den eisch van het artikel.

Voorzitter stelt nu voor, de onderwijs-paragraaf na de pauze te behandelen. Nadat de motie van de Amsterdamse delegatie tot het houden van een avondzitting is verworpen, gaat de vergadering tot 2½ uur uiteen.

Na de pauze is par. 5 (onderwijs) aan de orde.

E. Kuyper, Amsterdam, betoogt, dat het amendement-P. B., Amsterdam en Zwoile juist wegens haar sterkst argument, dat het er haar om te doen is, de arbeiders weerbaar te maken, door de commissie moet worden aanvaard. Wat deze stelde, n.l. dat alleen voor arbeiders en daarmee gelijkstaanden het lager onderwijs kosteloos zou zijn, moet in de practijk leiden tot evenredige schoolgeldheffing. Wanneer wij daarbij den eisch ingewilligd zouden krijgen, dat de grens zoo laag werd gesteld dat het feitelijk gelijk stond met kosteloosheid voor arbeiders, zou de bourgeoisie voor zich aparte scholen maken en allerhande elementen in de onderwijs-kwestie brengen, die den ouden schoolstrijd zouden doen herleven.

Ceton, P. B., kan zich in hoofdzaak bij Amsterdam aansluiten, wil er een en ander aan toevoegen. De algemeene kosteloosheid van het lager onderwijs is vrijwel een internationale eisch, die staat in tal van buitenlandsche gemeenteprogramms.

't Hoofdargument van de commissie is, dat zij niet wil, dat de arbeidersklasse betaalt en dat zij met de andere klassen niet te maken heeft. Wat wil ze dan wel? Er zijn maar twee mogelijkheden: de Staat, dat is de regeerende klasse, dus de bourgeoisie, het geheele onderwijs laten betalen, of schoolgeldheffing. Het eerste is in de kapitalistische maatschappij niet te bereiken; blijft het tweede: evenredige heffing, maar daarmee stelt de commissie juist de gelegenheid open, dat de arbeidersklasse wel betaalt; zij moet dus stellen den eisch: **kosteloos** verplicht neutraal lager onderwijs. 't Erfurter program geeft als een reden op, dat, wanneer de Staat weerplicht eischt, op hem ook de verplichting rust te zorgen voor de middelen, dat aan dien weerplicht-eisch kan worden voldaan; evenzoo bij verplicht neutraal onderwijs heeft de Staat te zorgen voor de middelen. Wij eischen algemeen kiesrecht voor allen, evenzeer moeten wij onderwijs eischen voor allen. Onderwijs te vergelijken bij een economische eisch, is niet heelemaal juist. Onderwijs is een elementaire eisch voor alle klassen. En ten slotte, als het proletariaat de dictatuur in handen had, wat zou het dan doen: evenredige schoolgeldheffing, als waartoe het voorstel van de commissie onvermijdelijk voert, of algemeen kosteloos onderwijs eischen? Men zal zeggen: het moet toch betaald worden door de bezittende klasse. Zeker, maar het geld moet uitsluitend komen door opvoering van de progressie in de belasting.

Spreker merkt nog op, dat het P. B. niet is voor de amendementen Leiden en Den Haag. 't P. B. is niet voor kosteloosheid van hooger-, middelbaar- en technisch onderwijs. Wij willen onderwijs voor zoover dat noodig is om een ontwikkelde arbeidersklasse te vormen. 't Is de industrie, die technisch onderwijs voor zich noodig heeft. Met dat speciale doel hebben wij niets te maken. Ook niet met het doel van de bourgeoisie, die zich door hooger- en middelbaar onderwijs een reeks geschikte ambtenaren wil vormen.

Zander, Amsterdam. Overal en altijd is het onderwijs het stiefkind; „de Asschepoetster”. Spr. wil kosteloze openstelling van **alle** inrichtingen van onderwijs. Er wordt gezegd: H.- en M. onderwijs is een belang voor de bourgeoisie; daar hebben wij niet mee te maken. Dat is voor M. onderwijs niet waar. Spreker wil ons heele onderwijs zoo maken, dat

onze kinderen zooveel mogelijk onttrokken worden aan het kapitalisme. Tot 1795 in naam, feitelijk tot 1848 was het onderwijs in handen van de kerk, daarna in die der liberalen, nu moet het komen in handen van het proletariaat. Elk onderwijs is revolutionneerend. De proletarische klasse is daarom dikwijls zoo machteloos, omdat het onderwijs der proletariërs niet zoo ver gaat als dat van de bourgeoisie. In het onderwijs-systeem heet men verticale scheidingslijnen gemaakt.

In Amerika is dat beter, daar loopen de lijnen, met den leeftijd, horizontaal. Spreker geeft cijfers van het onderwijs der arbeidende en der overige klassen, boeren, handelsklasse enz. in Californië. Tot de commissie, vervolgt spr., als gij M.- en H. onderwijs een uitsluitend belang voor de bourgeoisie acht, schaft het dan af, zooals ge Eerste Kamer en koningschap afschaffen wilt. Gij wilt dat niet, omdat ge voelt, dat het groote waarde heet. Ja, maar, zegt ge: ze moeten zelf betalen. Maar hun schoolgeld is een duitje op de heele som. De proletarische klasse betaalt procentsgewijs het meest aan het onderwijs. De commissie zegt: wij willen het proletariaat weerbaar maken. Dan deugt je hokjes-systeem niet. In Parijs en Weenen waren het de onderwijzers en de lui van de hoogeschool die de bourgeoisie het meest in het nauw brachten. We moeten streven naar een ander criterium: geschiktheid. De S. D. A. P. heeft dat n.b. in haar program, maar de Red. van „Het Volk” heeft het verklaard tot een kwestie van academischen aard. De commissie zal zeggen: het staat in ons program. Wat een ongelukkige term: „daarmee gelijkstaanden”! Wat geeft dat? We houden 't systeem. Nu zijn er ook al wel eenige proletarische eenden in de kapitalistische bijt. Maar we moeten het hebben voor **allen**, niet bij wijze van gratie.

Kalter, Rotterdam, wil de par. lezen: Verplicht neutraal onderwijs op **staatskosten**.

De Visser, Den Haag, wil het geheele onderwijs kosteloos voor allen. Volgens de redactie van de commissie zou een arbeider, die 40 gulden in de week verdient, niet betalen; een klein ambtenaartje, die veel minder inkomen had, wel. Dat de bourgeoisie het onderwijs cadeau zou krijgen, is een onjuiste voorstelling. Arbeider, wanneer die betaalt, noch bourgeoisie betaalt wat het onderwijs kost, al neemt de bourgeoisie het air aan, alsof zij dat deed. Het paaltje, door de commissie opgesteld, willen wij niet. Wij willen alle onderwijs kosteloos en laten daarbij ook paedagogische gronden gelden. Het is van beteekenis, dat het ééne kind wel betaalt, het andere niet. Het is onjuist, wat Ceton zegt,

dat bij H.- en M. onderwijs alleen de bourgeoisie betrokken is. Dat is een enge opvatting van wat het proletariaat is. De bedrijven worden hoe langer hoe meer geproletariseerd. In Duitschland bieden zich ingenieurs aan voor 24 Mark per maand. Het geheele onderwijs moet staatsinstelling zijn, waarvan de kosten worden gevonden door progressieve belasting.

De ouders moeten zich hoe langer hoe meer offers gaan getroosten, omdat hun kinderen als geleerden zulke uitstekende diensten aan hun klasse kunnen bewijzen.

Voogd, Tiel, gaat mee met het amend.-Den Haag. De kosten uit de meerwaarde te halen, is alleen mogelijk door progressieve belasting. De eerste zin van de onderwijsparagraaf daalt te veel in bijzonderheden af. Wordt met „uitbreiding” vermeerdering van vakken bedoeld? Daar is spr. beslist tegen. Hij zou die omschrijving er uit willen hebben.

Voorzitter: De commissie zal niet meegaan met wat Zander wil. Dat is een beeld uit het verleden in plaats van uit de toekomst. Zander kwam met de westelijke, de landbouwstaten van Amerika, terwijl hij zich de oostelijke, de industriestaten, tot voorbeeld moet stellen. Naar die landen, waar de industrie voortgaat zich reusachtig uit te breiden, hebben wij te kijken. Hoe ver wij het lager, juist gezegd, het primaire onderwijs, het onderwijs dat iedereen noodig heeft, willen laten gaan, kunnen wij niet op dit oogenblik zeggen. Wij eischen het andere onderwijs niet als plicht. Wel leerplicht voor het primair onderwijs. Een tactische reden om het voorstel van de commissie niet aan te nemen, is, dat de S. D. A. P. reeds op dien weg is en wijst waar het heen voert.

Door Zander is één reden niet genoemd, waarom wij het onderwijs behoorlijk ter hand moeten nemen, n.l. dat het zoo slecht is.

Mannoury, P. B., (minderheid) vereenigt zich met Den Haag en met een deel van hetgeen Zander gezegd heeft. 't Gaat er om, dat de bourgeoisie betaling zal gebruiken om de arbeiders zoo ver mogelijk achteruit te houden. Als de band met de financiën niet wordt doorgeknipt, zullen de rijke lui nog weer argumenten houden, om een eigen school te hebben.

S. de Wolff, commissie: 't P. B. en de afd. Amsterdam zijn het volkomen met ons eens, dat het onderwijs moet dienen om de arbeiders weerbaarder te maken. Een ander standpunt hebben Den Haag en Zander. Er wordt gezegd: als ge verplichtend stelt, moet ge ook de middelen aanwij-

zen. Neen! Wij hebben het recht, alles te doen, waar wij de macht toe hebben. Ceton zegt: wij komen in strijd met de belasting-politiek van ons program, dan nemen we b.v. belasting op waardevermeerdering van bezit. Verbruiksbelasting wordt gezegd, is betalen boven de waarde. Maar als wij op één moment de macht hebben, de bourgeoisie het geneele onderwijs te laten betalen, is dat dan verbruiksbelasting? 't Onderwijs zou geen economische eisch zijn. Maar wat is het dan wel? Aan Wijnkoop vraagt spreker: in het belang van welke klasse vraagt gij kosteloos onderwijs voor de bourgeoisie? Aan Kuyper zegt hij: de **oude** schoolstrijd is in wezen begraven. Liberalen en clericalen kibbelen nu over de school alleen om den klassenstrijd te verdoozen. Zander's speech vond spreker heel mooi, maar tot wie was die gericht. De commissie wil ook zoo ruim mogelijk de H.- en M. school openstellen. Maar bij Zander is **dit** de vergissing, dat hij meent, dat binnen het kapitalisme de arbeiders in massa van dat onderwijs gebruik kunnen maken. Dat kan niet. De kinderen der arbeiders zijn gedoemd bij massa de fabriek in te gaan. Zander had zijn voorbeelden niet in Californië moeten zoeken, maar in de industrie-centra. Tot Ceton zich richtend, zegt spreker, 't onderwijs laten bekostigen door de bourgeoisie, zou onvervulbaar zijn! De meerwaarde-vorming kunnen we niet tegenhouden, maar wel er zooveel mogelijk uithalen. 't Geld voor het onderwijs moet toch van de bezittenden komen. Hoe, daarover laten we ons niet uit. We nemen het daar, waar we het op een gegeven oogenblik het best kunnen krijgen. Nog eens aan Zander: Elk onderwijs revolutionneerend! Hoe revolutionnair zouden dan de studenten niet moeten zijn. Neem Rusland; bij de revolutie verlieten de intellectueelen bij massa's het land.

Zander: En in '48?

De Wolff: Dat was een burgerlijke revolutie. Ten slotte zegt spreker tot Voogd: Wij willen niet zoo ontzettend veel vakken op den rooster brengen. Maar de arbeiders moeten bij het verlaten van de school niet die schuttingen in hun hoofd hebben. Er moet een belangrijke plaats worden gegeven aan het natuur-onderwijs, in zekeren zin aan het Darwinisme, waardoor de arbeiders vatbaar worden voor het evolutie-denkenbeeld.

Met „gelijkstaanden“ bedoelen we: wie in schijn nog niet, in werkelijkheid wel geproletariseerd zijn. We rekenen niet naar de grootte van het inkomen, maar naar de wijze, waarop het is verkregen. De commissie legt zich bij haar eisch niet vast op de wijze van uitvoering. Zij vraagt, haar strengen klassen-eisch te aanvaarden. Als zij afwijken van het

Erfurter program, dan is dat om een nog sterker eisch te stellen.

Voorzitter merkt op, dat aan De Wolff zijn uittaling over de intellectueelen in Rusland moet zijn ontvallen. Zoo algemeen **kan** hij dat niet bedoeld hebben. Het waren de liberalen, die het land verlieten, en later de zaak van de revolutie verraadden.

Voogd wenscht „uitbreiding“ te vervangen door „verbetering“. Aan voorzitter zegt Voogd, met diens taktisch argument niet mee te gaan. Wij hebben niet te denken aan wat de S. D. A. P. zou hebben geleerd.

De Visser, Den Haag: De Wolff heeft gezegd: we moeten alleen die eischen stellen, die verwezenlijkt kunnen worden binnen het raam van 't kapitalisme. Dat de bourgeoisie alles zal betalen, kan toch ook niet verwezenlijkt worden. Spreker blijft van meening, dat er hoe langer hoe meer arbeidersgroepen komen, die H.- en M. onderwijs noodig hebben. Dat wij daarmee een intellectueel proletariaat zouden kweeken, is de zaak omgekeerd: 't Kapitalisme proletariseert hoe langer hoe meer intellectueelen. 't Erfurter program heeft wel degelijk die dingen onder de oogen gezien.

Zander acht zich gelukkig, reeds sedert jaren altijd in de minderheid te zijn. Er is gezegd, de kosteloze plaatsen worden niet bezet. Dat is waar; omdat ze een aalmoes zijn. Is H.- en M. onderwijs in 't belang van de proletarische klasse, dan moet het kosteloos worden. De bourgeoisie vreesst juist de ontwikkeling van het proletariaat. Niet te verwezenlijken! Maar dat blijft niet zoo: Dan moeten we ook niet stellen: afschaffing van 't militaire stelsel. 't Zou een ideaal van 't verleden zijn! Neen, van de toekomst. Democratiseering van het geheele onderwijs is mogelijk binnen het raam van het kapitalisme.

Kuyper: De schoolstrijd herleeft door den nieuwen eisch der bourgeoisie, om godsdienst op school te hebben. Dat geeft een uiteenvallen in allerhande sectescholen. We moeten voor het lager onderwijs vooral er aan vast houden, dat het algemeen kosteloos is, omdat het zonder dat voor de bourgeoisie nog makkelijker is, het te verknoeien.

Ceton: De schoolstrijd is gebleven, maar heeft een anderen vorm gekregen. Gaat nu tusschen proletariaat en bezittende klasse. De commissie en wij zijn het eens, dat de arbeiders niet moeten betalen. De twee eenige mogelijkheden: de bourgeoisie het geheele onderwijs laten betalen en evenredige schoolgeldheffing herhalend, zegt spreker, bij afschaffing van het militaire stelsel en invoering van volkswapening eischen we toch ook niet, dat het kapitalisme zal